

UVOD

Zašto sociološka studija u izradi prostornih planova? Urbanističko ili prostorno planiranje temelj je razvoja grada i „općeg sustava regulacije urbanih procesa“, u njemu sudjeluju ili bi trebali sudjelovati različiti akteri „koji svojim odlukama usmjeravaju razvoj grada, njegove okolice i njegovih funkcija i sadržaja.“ (Čaldarović, Šarinić, 2017: 49). No, navedeno sudjelovanje nije ni jednostavno niti uvijek realizirano. Različiti odnosi moći između urbanih aktera u suvremenim gradovima često dovode do disbalansa u zastupanju potreba ili stavova o određenim prostornim pitanjima ili problemima (Šarinić, Čaldarović, 2015:119-129,163-173; Zlatar, 2012:82). Pitanje o svrsi sociološke studije u izradi prostornih planova ne samo da je očekivano, već na određeni način svjedoči o propuštenim prilikama u proteklom razdoblju u vezi planiranja prostora i odgovornog upravljanja prostornim resursima. Nije riječ samo o sociologiji, već o znanosti kao takvoj - kako se nositi s prekomjernom devastacijom prostora? Tko je odgovoran? Kako konstruktivno, na temelju koncepta javnog dobra, preuzeti kontrolu nad prostornim upravljanjem i odlučivanjem? Možemo samo zaključiti da ta pitanja nisu (dovoljno) postavljena u našem društvu, iako bi trebala biti okosnica javne rasprave, jer iz dana u dan svjedočimo problemima, devastaciji prostora, prosvjedima i različitim aferama, ali nažalost ne svjedočimo konstruktivnom dijalogu i rješenjima.

Možda smo se naivno ponadali da će nam pandemija COVID-19 i zatvaranje dati vremena za promišljanje o tome kako dalje (Bašić, Poljanec Borić, 2022) i kako možemo promijeniti pristupe, prakse i vrijednosti (Vukić, 2022) u odnosu prema prostoru, ali realnost je uskoro demantirala svaku naivnost. Tako je na primjer u vrijeme pandemije nakratko gotovo nestao jedan od prilično opterećujućih faktora za kvalitetu i zaštitu prostora (a time i ljudi koji žive u njemu) – turizam. Osjetili smo, kao društvo, u kolikoj je mjeri turizam dominantna gospodarska grana u Hrvatskoj. Njegove pozitivne i negativne posljedice vidljive su na svakom koraku. No ubrzo je turizam bio ponovo u punom zamahu, a s njime i izgradnja novih turističkih kapaciteta (neovisno o stvarnoj potrebi i usprkos njegovoj izrazitoj sezonalnosti).

Osim pandemija, ratova, rastuće društvene nejednakosti i ograničenosti resursa kojima raspolažemo na Zemlji, jedno od važnih upozorenja koja su nam sve vidljivija i jasnija su klimatske promjene. Kako bismo pronašli uporište za promjenu smjera (razvoja)¹ potrebno je samo usmjeriti pozornost na obvezujuće dokumente, poput Ustava Republike Hrvatske, europskih i globalnih dokumenata te međudržavnih dogovora. Zaštita prostora jedna je od okosnica naših ustavnih vrijednosti.

---

¹ Obično kada se upotrebljava termin „razvoj“ misli se na bezgranični, linearni rast. Čak su i koncepti zelenog i održivog razvoja, iako politički prihvaćeni na međunarodnoj razini, kroz brojne dokumente i razvojne strategije poput UN-ovih Ciljeva održivog razvoja (<https://sdgs.un.org/goals>), već godinama izloženi snažnoj kritici u smislu koncepta "degrowth" tj. „od-rasta“.

Osim toga, prije prejakog oslanjanja na samo jednu gospodarsku granu važno je istražiti prijemni/nosivi kapacitet prostora, posebno u turističkim destinacijama poput Dubrovnika. Numerički podaci koji iskazuju "rezultate" turizma pružaju informacije, ali ne obuhvaćaju sve. Visoke cijene nekretnina, apartmanizacija, zagađenje prirodnog i urbanog prostora samo su neke od ilustracija procesa koji se događaju u našem prostoru. Stoga je ključno prihvatiti društvenu odgovornost kada je riječ o prostoru i svim aktivnostima koje se u njemu odvijaju.

Na primjer čak i odgovorni turisti, iako možda malobrojni, mogu uzrokovati značajnu štetu koja se financijski ne može lako izraziti (Faričić, 2020: 69). Iako turizam čini bitnu gospodarsku i društvenu aktivnost u prostoru Grada Dubrovnika i njegovog urbanog područja, pitanje se postavlja: je li to jedini razvojni put? Koja je cijena takvog razvoja? Tko o tome odlučuje? Pitaju li se građani što žele činiti s prostorom? Pitamo li stručnjake? Odgovor na ta pitanja nemamo, ali ovom studijom želi se dati glas stručnoj i općoj javnosti i posebno stanovnicima Grada Dubrovnika, da odluče što žele i trebaju te kako će preuzeti odgovornost za prostor u kojemu žive.

U studiji se prikazuju rezultati istraživanja odnosa različitih aspekata društvenog prostora i onog fizičkog. Naravno, podjela je isključivo analitička. Svi „društveni odnosi i prostor neraskidivo su povezani jer se svi društveni odnosi odvijaju u nekom prostoru, no dodatna značajka njihova odnosa je neprestana dinamička napetost zbog stalnog međusobnog utjecaja. Prostor utječe na društvene odnose, a društveni odnosi oblikuju i mijenjaju društveni prostor.“ (Šarinić, Čaldarović; 2015:14). Sociološke studije bile su uobičajeni dio prostornog planiranja do kraja osamdesetih godina 20. stoljeća u Hrvatskoj (Svirčić Gotovac; Zlatar, 2012) kao i u drugim državama poput Slovenije, zbog državnog planiranja, no s uvođenjem slobodnog tržišta privatni interesi postaju sve važniji i imaju sve jači utjecaj na proces planiranja (Svirčić Gotovac; Đokić, 2023; Svirčić Gotovac; Zlatar Gamberožić; Nikšić, 2021).

„Sociologija je od početka 1970-ih postala jedna od osnovnih disciplina u društvenim znanostima koja se uključila u proučavanje urbanizma, urbanističkog planiranja i izradu urbanih studija različitih dimenzija i tema.“ (Čaldarović, Šarinić; 2017: 69). Zanimljivo je kako se u samo nekoliko godina (iako taj proces danas traje preko 30 godina) briga za kvalitetu života stanovnika, stanovanje i adekvatnu opremljenost sadržajima „prebacila“ iz generalnog urbanizma i planiranja prostora u odluke lokalnih i/li regionalnih administrativnih tijela (jedinica lokalne samouprave, županije ili mjesnu samoupravu), često bez adekvatne koordinacije među različitim razinama donošenja odluka i planova. U tom je smislu „socijalističko prostorno planiranje“ bilo puno jasnije u smjernicama koje se trebaju zadovoljiti i poštovati, ali zapravo je riječ o istim smjernicama koje danas čitamo u strategijama EU i drugih međudržavnih ili međunarodnih i ostalih organizacija gdje se govori o inkluzivnosti, jednakosti u pravu na stanovanje, važnosti kulturne i prirodne baštine te krajolika ili regionalnom razvoju. „S obzirom na 'socijalistički karakter društva' očekivalo se da i urbanizam bude 'socijalistički'. Što je to trebalo značiti u najširem smislu, nije lako objasniti, ali najvažniji elementi tadašnjih rasprava uključivali su i sljedeće:

1. pravednost u pristupu urbanim tekovinama
2. izostanak socijalne diferencijacije i stratifikacije
3. izostajanje ili minimiziranje rezidencijalne segregacije
4. ostvarivanje prava na stan za svakoga
5. izgradnja humanih stambenih naselja
6. očuvanje baštine i prirodnog prostora
7. pravedna raspodjela stanova (stanarskih prava)
8. podjednak razvoj cijele zemlje (ruralnih i urbanih prostora):“ (Čaldarović, Šarinić; 2017:69,70)

Danas se urbano planiranje u zemljama bivše Jugoslavije bori s ograničenjima zakonskog sustava i nedovoljnom participacijom javnosti u procesima donošenja odluka (Svirčić Gotovac; Zlatar Gamberožić; Nikšić, 2021:76). Jedan od mehanizama koje su preporučivali urbanisti jesu gradski projekti koji bi stavili u prvi plan javni interes i to na prostorima, tj. urbanim područjima od velike važnosti, prema adekvatnim dugoročnim razvojnim vizijama gradova - takvi modeli postoje u brojnim europskim zemljama i njihova značajka je da su dugogodišnji i time (u osnovi) neovisni o trenutnim političkim ili ekonomskim akterima (Jukić; Smode Cvitanović, 2011). Međutim, urbano planiranje u tranzicijskim zemljama i periodu obilježilo je dugogodišnje zanemarivanje „društvene dimenzije urbanog života i stanovanja, kao i strategijskog i dugoročnog urbanog planiranja“ (Svirčić Gotovac; Zlatar Gamberožić; Nikšić, 2021:76).

U upravljanju prostorom u suvremenom kontekstu također postoji niz problema, od onih koji se odnose na različite nadležnosti (općine, županije, gradovi..) i kompleksnu te često neučinkovitu prostornu podjelu (i u planskom smislu i u onom političkom) koja obično ide nauštrb onih manje razvijenih krajeva, ruralnih ili manjih otočnih primjerice, što se izravno odražava na kvalitetu života. Kvaliteta života može biti narušena i u vrlo razvijenim prostorima koji zbog određenih vanjskih čimbenika bivaju izloženi prekomjernom iskorištavanju njihove infrastrukture (vrtići, škole, rekreacijski i drugi sadržaji) ili kulturno-povijesne baštine (povijesne jezgre gradova). „Planiranje i organiziranje načina korištenja prostorom povijesne jezgre mora uzeti u obzir stanovnike, njihova sjećanja, navike, kao i svakodnevne potrebe, ostaviti im prostora za svakodnevne aktivnosti i omogućiti im korištenje fizičkim prostorom koji je stoljećima bio namijenjen upravo stanovnicima, a tek je u posljednjih nekoliko desetljeća taj odnos narušen u korist 'prolaznika', često jednodnevnih posjetitelja i turista. Takva praksa dovodi u opasnost navike, običaje i potrebe stanovnika stavljajući ih na marginu kao smetnju turističkoj atraktivnosti određenog prostora. Tako Dubrovnik biva predstavljen kao kulisa za snimanje globalno popularnih filmova i serija prije nego povijesno mjesto u kojemu postoje kontinuitet života i bogatstvo lokalne kulture.“ (Klempić Bogadi; Vukić; Čaldarović, 2018: 22,23). Važno je napomenuti kako obnavljanje gradskog tkiva „obuhvaća obnovu fizičke strukture, ali uvijek se odnosi i na društveni i simbolički aspekt gradskog prostora. Urbana regeneracija i revitalizacija uključuju ekonomske i financijske, fizičke i okolišne aspekte, kao i društve-

ne aspekte i zajednicu (stanovnike, korisnike prostora i građane) te zapošljavanje i pitanja problema stanovanja.“ (Klemić Bogadi; Vukić; Čaldarović, 2018: 58). U zbornicima radova Strategije urbane regeneracije (2016) i Urbana sanacija (2018) čiji je izdavač Hrvatski zavod za prostorni razvoj raspravljana su pitanja i problemi urbane regeneracije, urbane obnove i sanacije nezakonite gradnje. Nakon potresa u Zagrebu Arhitektonski fakultet objavio je i vrijednu javno dostupnu publikaciju o urbanoj obnovi koja isto daje uvid u različite procese urbanih transformacija i njihove elemente (Jukić; Mrđa; Perkov, 2020). U prostornom kontekstu Grada Dubrovnika relevantni su koncepti urbane preobrazbe, a posebno regeneracije i urbane sanacije pa ćemo ih pobliže objasniti. U radu pod nazivom „Urbana regeneracija – posljedica ili preventiva“ urbanist Tihomir Jukić (2016:53,54) navodi sljedeće: „ Ako je riječ o regeneraciji i sanaciji prostora, izrazito je bitno odrediti im ciljeve. To su najčešće:

1. ponovno oblikovanje gradskih središta
2. obnova zapuštenih područja
3. poboljšanje uvjeta postojećeg stanovanja
4. raščišćavanje sluma
5. očuvanje kvalitetnog gradskog fonda
6. rješavanje prometnih problema
7. izgradnja novih javnih sadržaja
8. povratak izgubljenog identiteta
9. afirmiranje postojećih i planiranje novih javnih prostora
10. podizanje novih javnih parkovnih površina
11. trend gentrifikacije“.²

Većina navedenih elemenata je primjenjiva na Grad Dubrovnik, baš kao što je to u procesima koji odražavaju socijalističke principe urbanizma, tako odražavaju i suvremene europske strategije prostornog razvoja i relevantne hrvatske dokumente koji se bave prostornim razvojem na različitim razinama, bilo državne, regionalne ili lokalne uprave.

U okviru uvoda, već smo spomenuli ključni pojam koji čini temelj ovog sociološkog istraživanja - urbana kvaliteta života. Kvaliteta života u urbanom kontekstu obuhvaća složen skup faktora, sadržaja i infrastrukturnih elemenata te njihov doživljaj od strane stanovnika. Jednostavno rečeno, kvalitetu života u gradu čine dva osnovna skupa pokazatelja (Marans, Stimson, 2011: 3):

1. Objektivni pokazatelji: Ovi pokazatelji obuhvaćaju infrastrukturnu opremljenost naselja, pristupačnost sadržaja i usluga, prometnu povezanost, kvalitetu zraka, gustoću stanovanja, stopu nezaposlenosti, obrazovnu strukturu stanovništva, stambeni fond, cijene nekretnina, stopu kriminala i drugo.

---

² U ovom se aspektu misli na pozitivne prostorne aspekte gentrifikacije tj. uređenja prostora, a ne negativne koji se očituju u promjeni socijalne strukture stanovništva u koristi viših društvenih slojeva koji „istiskuju“ iz prostora one nižeg socijalnog statusa. (op. autorice).

2. Subjektivni pokazatelji zadovoljstva stanovnika: Ovi pokazatelji mjere zadovoljstvo stanovanjem i susjedstvom, percepciju sigurnosti, zadovoljstvo dostupnim sadržajima i uslugama, zadovoljstvo zdravljem, životom, obiteljskim i poslovnim statusom itd. Istraživanje može obuhvatiti pojedinačne aspekte ili sveobuhvatno, te se može provoditi na razini grada ili specifičnih kvartova.

Kako bi se ostvarila visoka kvaliteta života potrebna je aktivna participacija svih aktera društvenog života na određenom području – stručnih, političkih, ekonomskih i civilnih (koji uključuju građane, stanovnike, ali i korisnike prostora).

Prostorne i društvene strukture su neraskidivo povezane, iako svatko ima svoj osobni doživljaj prostora i „uokviravanja“ značenja prostora³. Upravo je zato subjektivni aspekt kvalitete života, analiza doživljaja i stavova civilnih aktera - posebice stanovnika koji imaju najmanje moći i najmanje su uključeni u donošenje odluka o prostoru, ali ga svakodnevno koriste iznimno važna za razumijevanje, upravljanje i posebno dugoročno i kvalitetno planiranje prostora. To je posebno izraženo kada se radi o prostorima iznimno bogate kulturne i prirodne baštine, priznate i zaštićene na svjetskoj razini (Vukić; Kranjec, 2022). Grad Dubrovnik je zbog svoje posebnosti („biser Jadrana“ prema UNESCO-u) - u čiju elaboraciju nije potrebno ulaziti - dugi niz godina bio i od značajnog interesa za znanost, valorizaciju i konzervaciju baštine, koja nažalost nije urodila dovoljnom snagom da se sve spoznaje „prenesu“ u svakodnevni život i upravljanje kulturnom baštinom i krajolikom. Postoji čitav niz vrijednih studija koje su tijekom godina napravljene o Dubrovniku, na interdisciplinarni način, spajanjem urbanizma i povijest umjetnosti (poput Milana Preloga) ili sociologije i demografije s urbanizmom i povijesti umjetnosti (poput Ivana Rogića), ali rezultati u stvarnoj zaštiti baštine, krajolika i prostora općenito su i dalje vrlo ograničeni (Klempić Bogadi, Vukić, Čaldarović, 2018:17-24). Zašto? Zato što znanost ne može biti dovoljna sama po sebi. Potrebna joj je snaga koja će znanstvenu spoznaju primijeniti u svakodnevnom životu.

Elaborirajmo navedeno - integrativno shvaćanje kulturnih krajolika kao procesa sveobuhvatne interakcije između prirodnog, humanog i kulturnog, uz „integrativni participativni pristup povijesnom, urbanom, ruralnom, tradicionalnom i prirodnom krajoliku“ zajedno mogu pružiti okvir za valorizaciju, zaštitu i uspješno upravljanje kulturnim dobrima i prostorom (Vukić, Kranjec, 2002:307,308). Navedeni se procesi, da bi bili doista uspješni, ne mogu odvijati *top-down* pristupom („spuštanjem“ strategija, pravila ili dobrih praksi s institucionalnih razina), već je nužna aktivna participacija svih aktera društvenog života na određenom području – stručnih, političkih, ekonomskih i civilnih (koji

---

³ Goffmanovim rječnikom engl. *Framing*. Goffman, Erving. *Frame Analysis*. (1974, 1986) *An Essay on the organization of the Experience*. Northeastern University Press. Koncept se odnosi na referentne okvire koji pojedincu omogućuju snalaženje u društvenom kontekstu života, odnosno složenim društvenim odnosima koji ne podrazumijevaju samo osobne interakcije već i strukturno definirane odnose te načine na koje pojedinac te odnose razumije, tumači i u njima djeluje.

uključuju građane, stanovnike, ali i korisnike prostora) kako bi prakse svakodnevnih korisnika prostora bile uistinu usklađene sa zaštitom i kvalitetnim upravljanjem prostorom i kulturnim krajolikom (sveobuhvatno shvaćenim). Nužna je kontinuirana komunikacija, kroz stručnu medijaciju, između različitih aktera i društvenih razina (lokalne, regionalne, nacionalne i međunarodne, ali i institucionalne i mikrorazine svakodnevnog života u određenom prostoru) (Vukić, Kranjec, 2002:314).

Društveni kolektiviteti poput gradova u suvremenom društvu složene su dinamičke strukture (društvene, a ujedno i prostorne) u kojima se neprestano „pregovara“ o ekonomskim odnosima, društvenim nejednakostima, političkim, ekonomskim, kulturnim, demografskim i okolišnim odnosima. Pritom se svaka prostorna cjelina ili grad razlikuje u odnosima moći (dominacije) navedenih područja – u nekima je jači, u nekima slabiji. Prethodno spomenute „pregovore“ sačinjavaju (među)odnosi *kolektivnih predodžbi* (kolektivna svijest), *društvenih praksi* i *prostorne morfologije* (urbana forma) (Šarinić; Čaldarović, 2015: 166-171). Što znači da se društveni život u određenom prostornom kontekstu mijenja ovisno o svakoj od navedenih značajki, kao i uslijed međuodnosa različitih društvenih polja (da se poslužimo rječnikom P. Bourdieua) i naših osobnih „povijesti“, iskustava i stavova. Francuski sociolog Pierre Bourdieu ističe kako „unutar društvenog svijeta, i to ne samo unutar simboličkog sustava (jezik, mitovi i dr.), postoje objektivne strukture neovisne o našoj svijesti ili volji aktera, koje su sposobne voditi i ograničavati njihove prakse i reprezentacije“, dok istovremeno uz njih postoje „sheme percepcije, mišljenja i djelovanja“ (akcije) koje čine habitus pojedinca (Bourdieu, 1989:15)⁴. Ukratko, naše je djelovanje ujedno ograničeno i omogućeno strukturnim „okvirom“ u kojemu se odvija, na naše stavove, prakse i djelovanje utječu objektivne, strukturne odrednice društvenog i prostornog kolektiviteta u kojemu živimo. Strukturne odrednice postoje i reproduciraju se ili mijenjaju na temelju djelovanja političkih, ekonomskih, stručnih i civilnih aktera te našeg osobnog iskustva (habitusa). Primijenimo li navedene teorijske koncepte na prostor Dubrovnika, na temelju ranije provedenih istraživanja (Klempić Bogadi, Vukić, Čaldarović; 2019; Rogić i sur. 1986, 1987) možemo istaknuti da je Dubrovnik prostor snažne kolektivnih predodžbi (prepoznate važnosti i simbolike kulturne, povijesne i prirodne baštine te krajolika), jedinstvene urbane i prostorne forme (morfologije, koja uključuje povijesne dijelove i pojedinačne spomenike, kao i prirodne krajolike, otoke i zaštićenu prirodnu baštinu) te specifične, mediteranske prakse života (koja je prepoznata i u okviru UNESCO-ve zaštite Dubrovnika). Navedene značajke čine Dubrovnik prostorom koji zahtijeva integrativni pristup prostornom planiranju, valorizaciji i zaštiti kulturnog krajolika te prirodnog ambijenta. Stoga je od iznimne važnosti uključivanje svih relevantnih aktera u procese donošenja odluka o prostoru od samog početka procesa.

---

⁴ Za detaljnije pojašnjenje vidjeti: Kalanj, Rade (2002). „Pierre Bourdieu. Sociologija i anagažman“. *Socijalna ekologija*. Vol. 11 (2002) No. 1-2 (97-113).

PARTICIPACIJA ili sudjelovanje aktera u odlučivanju o prostoru. Kada govorimo o prostoru i sudjelovanju građana u odlučivanju o njemu, prvo se postavlja pitanje: što je participacija? „Participacija građana u urbanoj obnovi može imati različite oblike: od informiranja i konzultiranja do aktivne uključenosti u donošenje odluka kroz partnerske odnose s drugim urbanim akterima. Najvažnije je razumjeti da je participacija proces, i to partnerski proces kojim se svim akterima daje dovoljno moći da njihova stajališta budu uzeta u obzir pri donošenju odluka. Partnerski odnos stručnjaka i građana omogućuje informiranje stručnjaka o potrebama i stavovima stanovnika prilikom planiranja urbane obnove te omogućuje eventualne modifikacije tijekom procesa njezine provedbe⁵“

Iduće pitanje je: kako ostvariti participaciju? „Participacija jest i mora biti stručno vođen proces kontinuiranog uključivanja različitih društvenih grupa u urbanu transformaciju. Građani nisu stručnjaci pa ih je potrebno kontinuirano informirati na adekvatan način, kako bi se steklo povjerenje i određena znanja nužna za sudjelovanje u procesima odlučivanja. Potrebno je omogućiti pristup informacijama i ispitati stavove građana o različitim aspektima urbane obnove te ih uključivati u oblikovanje planova i prostorne intervencije⁶“

Iz sociološke perspektive participacija u pitanjima prostora ima osnovnu svrhu biti medijator civilnim i stručnim te političkim akterima, a čitavoj zainteresiranoj javnosti pomoći artikulirati njihove potrebe za podizanje kvalitete života uz edukaciju i očuvanje svih prirodnih i kulturnih vrijednosti koje prostor o kojemu se radi čine ili koje on posjeduje. *Prostor je kompleksan spoj ideja, značenja i memorije, simbola te fizičkih artefakata (baštinskih i suvremenih)* koji se u njemu nalaze ili su se nalazili, ali iz perspektive urbane sociologije najvažnije je naglasiti kako jedino „grad po mjeri čovjeka“ i prostor kao iznimna vrijednost (ustavna, društvena i osobna) mogu biti temelj vizije razvoja, pa tako i temelj kvalitetnog planiranja te upravljanja prostorom. U konačnici – na koga se planiranje i upravljanje prostorom najviše odnosi nego na stvarne korisnike?

Prema nacrtu Strategije razvoja urbanog područja Dubrovnik do 2027.: „Urbano područje Dubrovnik područje je održivog, pametnog, diversificiranog i otpornog gospodarstva visoke dodane vrijednosti za društvo i okoliš, održive i pametne mobilnosti te prostorno ravnomjerno raspoređene visoke kvalitete i mogućnosti života i rada⁷“ Kako bi se navedena vizija ostvarila potrebno je: „naglasiti da govoreći o socio-prostornom razvoj

---

⁵ Vukić, Jana (2022). „Urbana obnova i građani – važnost participacije“ u: Jukić, Tihomir; Perković, Kristina; Mrđa, Ana (2020). Urbana obnova. Urbana rehabilitacija Donjega grada, Gornjega grada i Kaptola / Povijesne urbane cjeline Grada Zagreba, Arhitektonski fakultet, 2020. (<https://www.arhitekt.hr/files/file/URBANA-OBNOVA.pdf>)

⁶ Vukić, Jana (2022). „Urbana obnova i građani – važnost participacije“ (ibid.)

⁷ Strategija razvoja urbanog područja Dubrovnik do 2027. (str. 5, nacrt, dostavio Grad Dubrovnik). U sastav Urbanog područja Dubrovnik ulaze sljedeće jedinice lokalne samouprave: Grad Dubrovnik kao grad središte, Općina Župa dubrovačka, Općina Dubrovačko Primorje i Općina Konavle.

u prvom redu govorimo o odnosu koji se gradi između kulture i prirode na jednom prostoru. U taj odnos kultura donosi vrijednosti, norme, običaje, simbole, ili najkraće rečeno – način života. Priroda donosi ono što obično nazivamo resursima, donosi raznolikost životnih zajednica, specifične ritmove i, naravno, prirodne procese i zakone. Rezultat tog odnosa je jedna vrsta posebnog krajolika koji se u najširem smislu može nazvati kulturnim krajolikom, a uključuje različite krajolike, naselja i prirodne elemente nastale kao rezultat više ili manje usklađenog djelovanja čovjeka i prirode. Navedene tendencije idu u prilog zaključku da je prostor zadobio status posebne vrijednosti koja u sebi uključuje različite aspekte: ekološki, ambijentalni, ekonomski, socijalni, kulturni.“ (Mišetić, 2017:197).

Posebnost participacije građana i svih civilnih aktera, kroz stručno vođeni proces i uz suradnju političkih aktera, u ranim fazama oblikovanja prijedloga (izrade izmjena i/ li dopuna) prostornih planova odnosi se upravo na mogućnost da se stručnim akterima omogući izravan uvid u komplekse prethodno navedene aspekte (ekološke, društvene, kulturne, ekonomske i druge) te se postigne suglasnost oko prioriteta određenih elemenata prostornih planova (namjena prostora i dr.) i procesa prostorne transformacije. Ova studija rezultat je primjene upravo takvog pristupa i osim izravne koristi u smislu pravovremenog informiranja i uključivanja relevantnih aktera njezina je korist i u edukaciji svih aktera te u potencijalnom stvaranju temelja za konsenzus i rješenja koja su najbolji izbor za sve i prostor kao iznimnu vrijednost. U zaključku ovog uvoda, istraživanje se pozicionira kao temeljno promišljanje o sociološkim aspektima prostornog planiranja, s posebnim fokusom na grad Dubrovnik. Razmatrana su pitanja o sociološkoj perspektivi prostora, naglašavajući važnost promišljanja o urbanoj kvaliteti života i njezinim raznolikim indikatorima.

Na kraju uvoda možemo reći da je dan kratki sumarni pregled temeljnih socioloških aspekata koji prožimaju prostorne planove, uz naglasak na identifikaciji stvarnih potreba lokalnog stanovništva, održivom prostornom planiranju te odgovornom upravljanju prostornim resursima. Svrha izrade sociološke studijom očituje se u tome da je ovakav uvid potreban kako bi se dublje razumjela dinamika prostora, uzimajući u obzir globalne izazove poput klimatskih promjena te lokalne specifičnosti, primjerice, utjecaj turizma na urbanu kvalitetu života.

Istraživanje je posvetilo posebnu pažnju konceptu urbane kvalitete života, istražujući objektivne i subjektivne pokazatelje koji čine njezinu suštinu. Fokus studije je na gradu Dubrovniku, s ciljem razumijevanja specifičnosti tog prostora i pružanja relevantnih smjernica za prostorno planiranje.